

NLBuitenkansen

De route naar een recreatief landschap

Inhoudsopgave

1	Buitenrecreatie brengt gezondheid, geluk en welvaart.....	3
1.1	Groeiend tekort aan recreatieruimte	3
1.2	De waarde van buitenrecreatie	3
1.3	Doel: zorg voor voldoende groenblauwe recreatiemogelijkheden dichtbij huis	4
2.	Uitdagingen en kansen.....	6
2.1	Uitdagingen.....	6
2.2	Kansen.....	9
3.	Kernboodschappen voor rijk, provincie, gemeente en waterschap.	15
3.1	Conclusies.....	15
3.2	Boodschappen voor het Rijk.....	16
3.3	Boodschappen voor de provincies en gemeenten	17
3.4	Boodschappen voor de waterschappen	18
	Colofon.....	19
	Bijlagen	20
	Bijlage 1: Gesprekspartners.....	20
	Bijlage 2: Literatuur.....	21

1 Buitenrecreatie brengt gezondheid, geluk en welvaart

1.1 Groeiend tekort aan recreatieruimte

De ruimte voor recreatie staat in heel Nederland onder druk. Uit onderzoek dat de ANWB liet uitvoeren blijkt dat de groene ruimte per inwoner sinds 1900 met 80% is verminderd. In veel recreatie- en natuurgebieden is sprake van recreatiedruk door een groeiend tekort aan recreatieruimte. Dit leidt tot spanningen tussen recreanten onderling en verstoring van de natuur.

Deze situatie zal in de toekomst nog nijpender worden als gevolg van de groeiende bevolking en toename van het toerisme uit binnen- en buitenland. Alleen al om de hoeveelheid toegankelijk groen op peil te houden is er tot 2030 ruim 27.000 hectare extra groen nodig, en tot 2050 zelfs zo'n 63.000 hectare, ruimte waarvoor NLBuiten met name in het landelijk gebied (koppel)kansen ziet. Recreatieve ruimte is essentieel voor de fysieke en mentale gezondheid en voor de leefbaarheid van Nederland. NLBuiten ziet dit belang en heeft onderstaande missie geformuleerd:

Missie NLBuiten

NLBuiten gelooft in een landelijk groenblauw netwerk vol wandel-, fiets-, vaar- en sportmogelijkheden op alle schaalniveaus. Een netwerk dat is toegespitst op de menselijke maat, dicht bij huis begint en het hele land dooradert. Een groenblauw netwerk dat ook de natuurlijke, ecologische en cultuurhistorische waarde van ons landschap zal versterken. Wanneer knelpunten in het bestaande landschap worden opgelost, hoeft een geschikt gebied en routenetwerk om te wandelen, fietsen, hardlopen, paardrijden, vissen of varen voor niemand meer ver van huis te zijn.

Dat deze missie gerealiseerd wordt, is in het belang van alle Nederlanders. De waarde van buitenrecreatie staat hieronder weergegeven.

1.2 De waarde van buitenrecreatie

Buitenrecreatie genereert waarde voor onze gezondheid, brengt geluk en welvaart in heel Nederland.

1.2.1 Gezondheid

Buiten recreëren biedt talloze voordelen voor verschillende partijen. Buiten recreëren zorgt voor een betere fysieke gezondheid van de burgers. Een aantrekkelijke buitenruimte zorgt er namelijk voor dat de burgers gestimuleerd worden buiten te recreëren en bewegen. Contact met de natuur kan er voor zorgen dat het immuunsysteem beter functioneert. Doordat er meer bewogen wordt zorgt een betere conditie voor een lagere bloeddruk, minder obesitas en diabetes en minder hart- en vaatziektenⁱ.

Buitenrecreatie zorgt ook voor een betere mentale gezondheid. Een groenblauwe omgeving zorgt namelijk voor een positieve impact op cognitieve ontwikkelingenⁱⁱ. Dit is voornamelijk bij schoolgaande kinderen te zien die omringd zijn met een groenblauw netwerk. Kinderen die buitenspelen laten betere communicatievaardigheden zien, een beter motorisch coördinatievermogen en concentratievermogen. Een groene omgeving zorgt ook voor meer verbondenheid met de natuur. Hierdoor blijken kinderen later ook een grotere behoefte te hebben om voor de natuur te zorgen.

1.2.2 Geluk

Ook zijn er verschillende psychologische voordelen van een blauwgroen netwerk in de omgeving van inwoners en werkplekken. Inwoners en werkenden die omringd zijn door groen en blauw zijn over het algemeen blijer en zijn meer tevreden met het leven. Een mens kan daarnaast meer tot rust komen tussen het groen dan tussen bakstenen en betonⁱⁱⁱ. Een blauwgroene omgeving zorgt ervoor dat mensen meer positieve emoties en minder negatieve emoties ervaart en verlaagt het risico op zelfmoord en symptomen van depressie^{iv}. Uit onderzoek blijkt ook dat 80% van de bezoekers van een nationaal park in Australië aangeeft dat een bezoek hen gelukkig maakt^v.

Daarnaast zorgt buitenrecreatie ook voor een betere sociale cohesie. Mensen ontmoeten elkaar en hebben hierdoor sociale interacties in hun omgeving^{vi}. Vanwege deze sociale interacties vermindert de eenzaamheid, wat bijdraagt aan hun mentale welbevinden. Door een betere sociale cohesie vormen zich sterkere samenlevingen waardoor er minder misdaden en overtredingen plaats vinden. Dit zorgt ervoor dat gebieden veiliger worden en er minder kosten verbonden zijn aan veiligheidⁱⁱ.

1.2.3 Buitenrecreatie brengt welvaart

Uit meerdere studies blijkt dat natuur en erfgoed voor recreanten en toeristen hét motief vormen om een bezoek te brengen. De daarmee gepaard gaande bestedingen voor recreatie en toerisme (in brede zin) zijn gigantisch, in Nederland ca. 100 miljard op jaarbasis. Recreatie en toerisme zorgen ook voor forse werkgelegenheid, van 1 op de 15 banen in Nederland (ca. 7%). Natuurlijk is niet al deze welvaart direct aan natuur toe te schrijven, maar dit vormt als decor wel een wezenlijk onderdeel van; we verdienen er als vrijetijdssector onze boterham mee, omdat bezoekers graag komen genieten van een aantrekkelijk en beleefbaar landschap. Ook als inwoner profiteer je mee; een groenblauwe omgeving in en rond woonwijken draagt bij aan een stijging van de vastgoedprijzen. Deze kunnen tot 15% stijgenⁱ. Dit komt doordat het een gebied aantrekkelijker maakt voor investeerders, bezoekers, en mensen die zich in het gebied willen vestigen.

Ook blijkt uit Europees onderzoek dat elke investering in groenblauwe ruimte het 8 -tot 32-voudige oplevert^{vii}. De voordelen zitten ook in grotendeels in de preventie van steeds toenemende zorgkosten.

Daarnaast kan de ontwikkeling van buitenrecreatie ook worden gekoppeld aan het oplossen van andere problemen. De luchtkwaliteit wordt verbeterd door meer realisering van groen en blauw. Ook zorgt het voor een demping van geluid, waardoor geluidsoverlast wordt verminderd. Verder zorgt het voor een betere klimaat adaptatie van een gebied. Door meer groen en blauw te realiseren zorgt het ervoor dat water makkelijker de bodem in kan trekken. Het

zorgt ervoor dat tijdens hevige neerslag er minder wateroverlast is en tegelijkertijd dat het grondwater wordt aangevuld. Evenzeer vermindert het ook hittestress. Beplanting biedt schaduw, en water kan zorgt voor verkoeling. Daarnaast zorgt meer beplanting er voor dat meer CO2 wordt opgenomen^{viii}.

Naast een bijdragen aan klimaatadaptatie versterkt een groter blauwgroen netwerk ook de biodiversiteit^{iv}. Om de natuur in ons land te redden kunnen we niet leunen op de natuurgebieden. In alle haarvaten van onze samenleving hebben we meer groen en blauw nodig. Dit is ook het pleidooi van het Collectief Natuurinclusief.

1.3 Doel: zorg voor voldoende groenblauwe recreatiemogelijkheden dichtbij huis

Een beleefbare groenblauwe omgeving kent dus veel voordelen. Het is echter niet vanzelfsprekend dat recreatie ook een vaste plek heeft in visies, plannen, beleid en uitvoering. De opgaves zijn complex, maar we kunnen het minder ingewikkeld maken door te laten zien hoe goed recreatieve mogelijkheden passen bij groenblauwe netwerken en onder meer in het landelijk gebied gerealiseerd kunnen worden. Deze notitie heeft dan ook als doel om enerzijds de uitdagingen te identificeren. En anderzijds om de kansen te benoemen om op deze 'buitenkansen' in te spelen. Deze zijn vervolgens vertaald naar 'boodschappen' voor het de Rijksoverheid en decentrale overheden die hiermee stappen kunnen zetten richting visie en uitvoering.

2. Uitdagingen en kansen

In dit hoofdstuk staan de resultaten van een inventarisatie van uitdagingen en kansen om de missie van NLBuiten te realiseren. De deskundigen die hieraan hebben bijgedragen staan genoemd in bijlage 1.

2.1 Uitdagingen

De realisatie van de missie van NLBuiten is een complexe opgave en vraagt om inzet van meerdere stakeholders op meerdere schaalniveaus. Op dit moment identificeren we vier uitdagingen:

- Gebrekkige toegankelijkheid
- Onvoldoende aantrekkelijke infra en routenetwerken
- Recreatie is onvoldoende structureel verankerd in beleid
- Beheer en onderhoud zijn niet structureel financieel geborgd

Hieronder staan de uitdagingen nader uitgewerkt.

1. Gebrekkige toegankelijkheid

Er is in Nederland in potentie voldoende blauwgroene ruimte voor iedereen om te recreëren. Echter, de hoeveelheid groene¹ ruimte per inwoner in Nederland is dramatisch afgenomen^{ix} met ca. 80% in de laatste eeuw. En de overgebleven natuur- en recreatiegebieden zijn steeds meer op afstand van de mensen komen te liggen als gevolg van urbanisatie. En tussen de plekken waar mensen wonen en recreëren zijn er steeds meer barrières, zowel harde als zachte barrières:

- *Harde barrières.* Dit zijn alle vormen van fysieke infrastructuur, zoals bijvoorbeeld snelwegen, provinciale wegen, rondwegen en waterwegen, die voor recreanten niet of lastig oversteeikbaar zijn. Of wateren die niet doorvaarbaar zijn, bijvoorbeeld door bruggen, dammen en sluisen.
- *Zachte barrières.* Dit zijn vormen van ruimtegebruik die de toegankelijkheid voorkomen of verminderen. Dus gebieden waar recreatie verboden is of niet wenselijk. Maar ook gebieden die te onaantrekkelijk zijn om te recreëren, zoals bedrijventerreinen of stedelijke gebieden. Of gebieden die niet toegankelijk zijn, zoals veel landelijk gebieden.

Wat zijn nu de achterliggende oorzaken voor die barrières in het landschap? Dit heeft vooral te maken met twee belangrijke oorzaken:

- In meervoudig ruimtegebruik wordt recreatie vaak vergeten.
- Recreatieve infrastructuur wordt niet gezien als basisvoorziening.

In meervoudig ruimtegebruik wordt recreatie vaak vergeten

In Nederland is het eigendomsrecht heilig, en is de ruimtelijk ordening verkokerd. Dit leidt tot een systeem met enkelvoudige functies, zoals landbouw, natuur, stedenbouw, bedrijventerreinen, etc. Dit wordt ook wel de topografische ziekte^x genoemd; mensen hebben de neiging alleen te (willen) gaan over hun eigen fysieke domein of belang. Veel ruimte is daardoor begrensd en afgeschermd, en in monofunctioneel gebruik.

Deze situatie is lastig houdbaar want de veranderende maatschappelijke behoeften vragen om meer ruimte voor verschillende functies tegelijkertijd; voor woningbouw, voor de energietransitie, biodiversiteit (natuur), klimaatadaptatie en waterberging, etc.

¹ Definitie Compendium voor de leefomgeving (in verkorte vorm): alle natuurgebieden, recreatiegebieden, parken en plantsoenen.

Dit vraagt logischerwijs om een andere manier van omgaan met ruimte; multifunctioneel, oftewel het stapelen van functies. Integraal denken is al jaren een hot item, maar integraal uitvoeren volgt niet automatisch. Daarbij wordt recreatie hierin veelal vergeten.

In de contourennotitie van de Nota Ruimte (2023)^{xi} staat deze uitdaging met bijgaande oplossing ook genoemd: 'ruimte is schaars en we willen onnodige mobiliteit over langere afstanden voorkomen. Daarom creëren we zoveel mogelijk nabijheid tussen wonen, werken, recreatie en voorzieningen. Binnen de steden krijgen voetganger, fietser en het openbaar vervoer meer ruimte'.

Recreatieve infrastructuur wordt niet gezien als basisvoorziening

Wanneer een nieuwe woonwijk wordt aangelegd, wordt er gekeken naar de bereikbaarheid met de auto en dat er genoeg parkeerplaatsen zijn. Er wordt echter zelden rekening gehouden met de benodigde recreatieve infrastructuur in een woonwijk. Er is geen algemeen geldende regeling of verordening die ervoor zorgt dat er voldoende recreatieruimte wordt gerealiseerd. Dat zou er wel moeten zijn. Zorg ervoor dat elk huis in de bestaande voorraad of in nieuwbouw 'een groenblauwe aansluiting naar buiten' krijgt (analoog aan de andere nutsvoorzieningen, zoals water en energie^{xii}) en maak daarbij gebruik van de bestaande natuurlijke en cultuurhistorische structuren.

2. Kwaliteit en aantrekkelijkheid van routenetwerken zijn onvoldoende

Het ontbreekt nog aan een kwalitatief hoogstaande, beweegvriendelijke omgeving met routenetwerken, afgestemd op alle doelgroepen. Voornaamste knelpunten zijn:

- *Onaantrekkelijk landschap en ongestructureerd platteland.* Er is onvoldoende aantrekkelijk aanbod, dat ook voldoende nabij is. Dus letterlijk geïntegreerd is in de leefomgeving. Het gaat om voorzieningen, routenetwerken, een kwalitatief aantrekkelijke omgeving (natuur en groen). De automobiliteit is enorm toegenomen de afgelopen decennia, onder meer omdat veel voorzieningen uit woonwijken en dorpen zijn verdwenen. Dit geldt ook voor recreatie. Het lijkt 'ruimte te

besparen' maar het creëert een ongezonde leefomgeving. De inrichting van de leefomgeving moet ook focussen op een recreatief aantrekkelijk landschap.

- *Shifting baselines.* De steeds verdere achteruitgang van de hoeveelheid groene ruimte leidt ertoe dat elke nieuwe generatie de huidige situatie voor 'normaal' aanneemt. De referentie verschuift steeds (shifting baselines). Een toenemende kans om natuurervaringen dagelijks en van nabij te ervaren zal sterk bijdragen aan de wil om natuur te behouden.
- *Actieradius verschilt per gebruiker.* De routestructuren worden door verschillende gebruikers gebruikt. De één wil een ommetje wandelen vanuit zijn huis, de ander wil 10km fietsen. Op veel plekken is er te weinig kwalitatief hoogwaardig en fijnmazig routeaanbod voor de verschillende gebruikers. Bestaande routenetwerken kunnen nog beter worden afgestemd op verschillende gebruikers, vooral ook waar 'missing links' zijn (vanaf de voordeur).
- *Gebrekkige bekendheid.* Het is lang niet altijd bekend wat de recreatieve mogelijkheden in de omgeving zijn.

3. Recreatie is onvoldoende structureel verankerd in visies en beleid

Het sociaaleconomisch^{xiii,xiv} belang van de recreatiesector bij visie- en beleidsvorming wordt niet voldoende op waarde geschat. Vooral op nationaal niveau ontbreekt een stevige integrale visie op de (toekomstige) behoefte aan recreatieruimte en de route om daaraan te voldoen. Door het ontbreken van een verantwoordelijk departement, en dus geen sturende visie op recreatie, is er nauwelijks uitgewerkt beleid en ontbreekt financiering.

Ook bij decentrale overheden wordt recreatie nog te vaak als bijzaak gezien en komt het achteraan in de rij. Voor Waterschappen geldt dat recreatief medegebruik een afgeleide taak is en daarmee minder aandacht krijgt dan het verdient. Recreatie en toerisme krijgt bij veel provincies onvoldoende positie en beleids capaciteit als belangrijke economische sector, in tegenstelling tot bijvoorbeeld landbouw en industrie. Hetzelfde geldt voor gemeenten, terwijl

voor vele recreatie inmiddels een topsector is met groeipotentie naar de toekomst.

Dat heeft ook te maken met de verkokerde manier waarop veel beleid nog steeds wordt gemaakt. Beleidsvorming vindt plaats binnen de sectoren economie, gezondheid, mobiliteit, ruimtelijke ordening en omgeving. Maar hoe komt recreatie daar nu in terug? Al enige tijd is er geen centraal nationaal aanspreekpunt meer, waardoor het aan een helder profiel ontbreekt. Zo is er geen apart departement en geen aparte bewindspersoon meer op nationaal niveau, alleen binnen het ministerie Economische Zaken en Klimaat is zeer beperkt aandacht voor recreatie en (vooral) toerisme. Het hangt uiteindelijk van individuele bestuurders af op wat voor een manier provincies, gemeenten en waterschappen invulling geven aan recreatief beleid. Dit maakt dat recreatie zeker geen standaardonderdeel vormt van bestaande beleidscycli, ontbreekt in ruimtelijke visies en plannen (en in maatschappelijke kosten-batenanalyses), dat de afrekenbaarheid gering is en dat op dit moment ook de structurele financiering tekortschiet.

Daarbij heeft de decentralisatie ertoe geleid dat beleid voor bijvoorbeeld routenetwerken versnipperd is over 12 provincies. Dat geldt dus ook voor alle communicatie en financiering vanuit belanghebbenden. Dit komt de daadkracht niet ten goede, mede omdat meerjarige financiële afspraken vaak ontbreken.

Financiering

De financiering is ook een probleem, want zolang het belang niet wordt gezien, ontbreekt het ook aan financiering. Zo is er nu wel (deels) aandacht en budget voor de groenopgaven in steden of de realisatie van NNN. Maar de recreatieve inrichting hiervan is vaak niet 'meegenomen' in de initiële middelen. Kortom, dan heb je het decor geregeld maar de faciliteiten voor de recreatieve invulling (zoals recreatieve infrastructuur en voorzieningen) ontbreken vaak nog.

Hoe komt het dat dit belang niet wordt gezien? Laat voorop staan dat niemand tegen wandelen, fietsen, varen en andere vormen van buitenrecreatie is. Maar

het leidt geen twijfel dat er onvoldoende urgentie wordt gevoeld en dat recreatie onvoldoende zichtbaar is. Dat heeft te maken met onderstaande achterliggende oorzaken:

- Wettelijke basis ontbreekt of wordt niet ingevuld.
- Onvoldoende duidelijk wat het oplevert.
- De vrijetijdssector is versnipperd.

Wettelijke basis ontbreekt of wordt niet ingevuld

Er zijn verschillende voorbeelden van landen waar 'het publieke recht' om vrij te recreëren (right to roam) is vastgelegd in wetten. In Engeland bestaat bijvoorbeeld de Right of Way Act. Deze wet is gebaseerd op de gedachte dat de natuur een publiek goed is waar de mens vrij in mag bewegen. Dit geldt trouwens ook voor sommige delen die in privaat eigendom zijn, onder voorwaarden. Nederland kent niet zo'n wet.

Nederland kent overigens wel wetten waar recreatie in wordt genoemd:

- **In artikel 22 van de Grondwet** staat dat de overheid 'voorwaarden schept voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en vrijetijdsbesteding'.
- **In artikel 2.1, lid c, van de Waterwet** staat dat de toepassing van de wet gericht is op 'vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen'. In de toelichting wordt 'recreatie' ook expliciet genoemd als maatschappelijke functie.
- **In artikel 3.1 Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer** staat dat 'Staatsbosbeheer is belast met het beheer van de bij deze dienst krachtens eigendom of enig ander zakelijk dan wel enig persoonlijk recht berustende objecten en het verkrijgen van objecten, met als doelstelling bestaande, onderscheidenlijk potentiële, natuurwetenschappelijke, bosbouwkundige, landschappelijke, **recreatieve**, archeologische, aardkundige of cultuurhistorische waarden, dan wel... etc.'

Er blijken dus wel wettelijke ‘haakjes’ te zijn die het belang van recreatie borgen. In de **Omgevingswet** worden landelijke routenetwerken voor wandelen, fietsen, en varen weliswaar gerekend tot ‘infrastructuur van nationaal belang’, maar heeft de noodzaak van voldoende recreatieruimte geen expliciete plek gekregen. Daarnaast wordt het grondwettelijke artikel niet doorvertaald naar beleid en uitvoering en sneeuwt het belang van nationale routenetwerken onder bij de vele andere regelingen in de Omgevingswet.

Wat levert het op?

Het is voor bestuurders onvoldoende inzichtelijk wat het probleem is ‘op het schaalniveau van het besluit’ dat genomen moet worden en wat het oplevert. In algemene zin is er kennis over het nut en de waarde van recreatie. Bijvoorbeeld dat het bijdraagt aan onze gezondheid, zie ook de inleiding van deze notitie. Maar dit is vaak op een vrij abstract niveau en kwalitatief van aard.

Er is bij bestuurders behoefte aan feitelijke informatie die relevant is voor het besluit dat een bestuurder gaat nemen. Het gaat om concrete punten als; wat levert dit op voor inwoners (huizenprijzen, besparing gezondheidszorg, tegengaan hittestress, etc.)?

Versnippering van de vrijetijdssector

Anders dan de landbouw en natuur is de vrijetijdssector versnipperd over veel verschillende organisaties en departementen of beleidsvelden. Door de grote verscheidenheid aan bedrijven in soort en omvang is de sector zelf matig georganiseerd. ‘We’ zitten daardoor onvoldoende ‘aan tafel’ en het ontbreekt vaak ook aan een gezamenlijke visie en gedeelde doelen, hoewel hier ook positieve veranderingen zichtbaar zijn. Versnippering maakt het lastig om een krachtige lobby te voeren.

4. Beheer en onderhoud zijn niet structureel financieel geborgd

Beheer en onderhoud worden vaak niet meegenomen in de vaak gehanteerde projectmatige aanpak van overheden. Financiering betreft vooral eenmalige kosten voor het aanleggen van infrastructuur voor wandelen, fietsen of varen. De structurele bekostiging van het beheer en onderhoud mist vervolgens, wordt uitgevoerd met incidentele middelen of wordt overgelaten aan lagere

overheden. Dit helpt niet het achterstallige onderhoud wat de fietspaden, wandelpaden en vaarwegen op veel locaties kenmerkt weg te werken en leidt juist weer tot langere wachttijden, wanneer dit onderhoud wel ingepland wordt. Zo kan in Noord-Holland niet meer worden gevaren met een staande mast vanwege het onderhoud aan de bruggen. Veel onderhoudswerkzaamheden zijn ook juist gepland in het weekend of vakanties, met het oog op het voorkomen van overlast tijdens werktijden. Maar mensen willen ook gebruik maken van de infrastructuur als ze gaan recreëren.

Er worden dus onvoldoende reserveringen gemaakt voor het beheer en onderhoud. Uiteindelijk zorgt dit er ook voor dat terreinbeheerders terughoudend zijn om voorzieningen toe te voegen, omdat dit voorsorteert op een toekomstig financieel tekort; een begrijpelijke maar kwalijke zaak met het oog op de kwaliteit van de recreatieve ruimte.

De investeringen zijn dus incidenteel terwijl de projecten om structurele bekostiging vragen voor onderhoud en beheer. Het onderwerp beheer is niet ‘sexy’ voor bestuurders en beslissers. De bestaande bekostigingssystematiek stelt hier blijkbaar ook geen voorwaarden aan.

2.2 Kansen

We zien zes kansen die bijdragen aan de realisatie van de missie van NLBuiten:

1. **Wet:** vertaal de wettelijke basis naar beleid en uitvoering
2. **Beleid:** breng recreatie in de politieke arena en positioneer recreatie als oplossing voor opgaven in het stedelijk en landelijk gebied
3. **Kaders:** zorg voor normstelling
4. **Financiën:** organiseer structureel budget
5. **Ruimtelijke instrumentarium:** breng recreatie in de ruimtelijke arena
6. **Maatschappelijke beweging:** breng de burger in stelling.

1. Wet: vertaal wettelijke basis naar beleid en uitvoering

Er lijkt voldoende juridische borging te zijn voor het belang van recreatie. Zowel in de Grondwet als in de Omgevingswet zijn duidelijke en bruikbare passages geschreven. Hetzelfde geldt voor Staatsbosbeheer als belangrijkste (grootste) terreinbeherende en uitvoerende (recreatie)organisatie van Nederland. De Omgevingswet, inclusief het besluit Kwaliteit Leefomgeving, biedt bovendien instrumenten om het belang van landelijke recreatieve routes te laten meewegen bij Omgevingsvisies, Omgevingsverordeningen en Omgevingsplannen. Aan de Rijksoverheid is het nu de taak om hieraan meer aandacht te besteden en te vertalen naar richtinggevende visies, beleid, uitvoering en financiering. Vanuit bestaande wetgeving kunnen zo ook decentrale overheden worden aangezet tot meer ruimte voor recreatie in visies, (omgevings)plannen en uitvoeringsprogramma's.

2. Beleid: Positioneer recreatie als oplossing voor opgaven in het stedelijk en landelijk gebied

Recreatie mag veel meer worden gepositioneerd als oplossing voor opgaven in het landelijk gebied. Door ook ruimte te geven aan recreatie, worden automatisch andere doelen gerealiseerd. Zo kunnen een aantal doelen uit het sociale domein (gezondheid, jeugd, sport & welzijn) door recreatie worden 'opgelost' in het fysieke domein. Meer groene recreatieruimte draagt ook bij aan verkoeling van steden (klimaatadaptatie) en biodiversiteit, maar ook aan fysieke en mentale gezondheid en (brede) welvaartsvoordelen; oftewel ons Bruto Nationaal Geluk.

Een aantrekkelijke beweegvriendelijke omgeving is nu al aantoonbaar de goedkoopste (meest kostenbesparende) wijze om de steeds maar stijgende kosten voor onze gezondheidszorg in te perken. Vitaal ouder worden begint bij een beweegvriendelijke omgeving.

Daarnaast is recreatie makkelijk mee te koppelen met andere opgaven. Recreatie staat niet bovenaan in de lijst met ruimtevragers, maar is relatief makkelijk mee te koppelen met bestaande en nieuwe opgaven. Daarnaast

vallen de investeringskosten voor recreatie vaak mee in verhouding tot de kosten voor een nieuwe woonwijk, landinrichting of beheer van een waterweg.

Het meefinancieren van recreatie met andere projecten is dan ook relatief makkelijk. Hier ligt een grote kans, vooral in de volgende opgaven:

- Woningbouw: zorg voor groenblauwe recreatieruimte in bestaande en nieuwe woningbouwplannen, dit kan door normen voor de groenblauwe componenten én zorg voor een goede aansluiting met de recreatieve inrichting en infrastructuur in de directe omgeving. Dit vraagt om vernieuwende inrichtingsconcepten voor de nieuwbouwplannen, maar ook voor de bestaande voorraad.
- Landelijk gebied: zorg voor recreatie in groenblauwe dooradering. Daarnaast: sluit aan bij het gemeenschappelijk landbouwbeleid vanuit Europa. Hierin staat dat langs elke slootrand 2 meter teeltvrije zone geldt, deze zone is ruim genoeg om recreatief te gaan benutten. Beloon agrariërs en particulieren die hun land toegankelijk maken voor wandelaar.
- Natuur: zorg voor de realisatie en doorontwikkeling van het natuurbeleid in Nederland (o.a. Natuurnetwerk Nederland en de bossenstrategie). En koppel hieraan toegankelijkheid en recreatieve mogelijkheden.
- Brede welvaart: zorg ervoor dat recreatie als onderdeel van de oplossing wordt gebruikt in vraagstukken over welvaart, welzijn en welbevinden.

3. Kaders: zorg voor recreatieve normstelling

Dat recreatie wellicht makkelijk mee te koppelen is met andere opgaven zoals natuur en landbouw, wil nog niet zeggen dat er geen 'eigenstandige' opgave is. Sterker nog, hier ligt een belangrijk deel van de oplossing. We onderschrijven in Nederland inmiddels allemaal de 'waarde' die buitenrecreatie heeft, maar er is nu behoefte aan het concreet maken van de opgaven die hierbij horen. Dat kan door te 'normeren'. Normeren betekent het opstellen van uniforme en gedeelde normen, uitgangspunten of kwaliteitseisen. Op deze manier komt de opgave in beeld op het schaalniveau van het besluit dat genomen moet

worden, van nationaal tot lokaal. En ook de consequenties in termen van kosten en baten. Zo krijgt het onderwerp letterlijk meer waarde en urgentie.

Er zijn al verschillende groennormen, zie het ANWB-rapport en het SWECO-rapport^{xv}, maar daarin zijn recreatie & recreatieve routestructuren onvoldoende geborgd. Zorg dus voor verschillende soorten recreatieve normen, zoals:

- De minimale afstand tot een zwemwaterlocatie (bijv. 3km) vanaf de voordeur;
- De 15 minutenstad: alle basisvoorzieningen, inclusief recreatieve zijn binnen 15 minuten voorhanden.
- Financiële normen: zorg voor de bekostiging van recreatieve routenetwerken. Hiervoor zijn steeds meer normkosten van bekend, die makkelijk kunnen worden meegenomen in ontwikkelingen.^{xvi}

Een ander voordeel van concretisering in plannen is dat recreatie juist baat heeft bij **uitvoering**. Daar is sprake van integraliteit, komen de opgaven samen en ontstaat synergie in middelen, planning en capaciteit. Daar kan recreatie worden 'mee gekoppeld'. Een andere belangrijke reden om plannen te gaan maken is dat er onvoldoende capaciteit is om alle relevante netwerken te bemensen en 'recreatie' in te brengen. Daar helpen concrete opgaven bij. Deze kunnen makkelijker worden gecommuniceerd en geborgd, zonder dat dit (te) afhankelijk is van personen in netwerken.

Vertel niet alleen dat het een kans is, maar breng de kans en meerwaarde in beeld, bijvoorbeeld door:

- Te berekenen hoeveel water er kan worden geborgen per ha groen;
- Aan te geven hoeveel graden koeler de stad er door wordt;
- Te bereken hoeveel CO2 er wordt opgenomen door het ontwikkelen van groenblauwe ruimte (per ha);
- Te bereken hoeveel kosten je bespaart op gezondheidszorg, per ha groenblauwe ruimte.

Het resultaat van deze normering is dat er plannen komen met gerichte opgaven en een prioriteitenlijst per regio. NLBuiten zou dit proces kunnen opstarten, met budget vanuit overheden.

Er zijn in het gemeenschappelijke landbouwbeleid allerlei beheerpakketten / vergoedingen maar deze zijn alleen voor het agrarische deel van het bedrijf. Zorgboerderijen en boerderijen met neveninkomsten uit een andere sector (o.a. recreatie) vallen buiten die regeling. Gelden voor innovatie of natuurinclusiviteit kunnen zo alleen worden ingezet voor het primaire proces (landbouw) en niet voor recreatie (de nevenverdienfunctie). Zorg ervoor dat de schotten tussen subsidies uit worden gehaald, dat is hier erg belangrijk. Kortom: verbeter de toegankelijkheid van (Europese) subsidies. Een belangrijke meerwaarde is dat recreatieondernemers ook kunnen meeprofiteren van natuur- en landschapsregelingen.

4. Organiseer structureel budget

De realisatie van een aantal van de kansen en ook al lopende uitvoeringsprogramma's hebben een lange tijdshorizon. Veelal een tijdshorizon die langer is dan een jaar en/of een kabinets- of collegeperiode. Een dergelijke tijdshorizon vraagt om meerjarige, structurele financiering.

Voorbeelden van een aantal grote uitvoeringsprogramma's met een dergelijke structurele financiering zijn bijvoorbeeld Ruimte voor de Rivier en de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Op het gebied van recreatie is een dergelijke meerjarige financiering, die langer loopt dan een kabinets- of collegeperiode nog een uitzondering. Een voorbeeld is het 20 jarige Uitvoeringsconvenant Beleidsvisie Recreatietoervaart NL. Dit programma is gestart in 1992 en had een looptijd van 20 jaar. In deze periode is zo'n €500 miljoen geïnvesteerd in het doorvaarbaar maken van een landelijk routestructuur voor recreatievaart.

Wanneer een dergelijk structureel budget beschikbaar is, kan alle inzet naar de uitvoering in plaats van steeds tussentijds onderhandelen over financiering.

5. Vergroot de zeggenschap over de ruimte

De bestaande ruimte wordt niet optimaal gebruikt. Er is veel groenblauwe ruimte in Nederland die niet recreatief benut wordt, maar wel recreatief zou kunnen worden benut. Dat heeft vooral te maken met een beeld over de ruimte dat zich kenmerkt door een gebrek aan integraliteit en eigentijdsheid.

Bestaande functies zoals landbouw, waterbeheer, maar ook wonen zijn erg monofunctioneel en bestaan veelal nog naast elkaar. Deze scheiding draagt niet bij aan de leefbaarheid en verstrekt de noodzaak voor ongewenste (auto)mobiliteit wat op zijn beurt weer een enorme ruimtevrager is. Daarnaast is er behoefte aan een herijking van de maatschappelijke functies en waarde die we met de 'ruimte' voor ogen hebben.

Na de Tweede wereldoorlog was het adagium 'nooit meer honger'. Dat heeft geleid tot het opschroeven van de productie, intensieve teelten en dito ruimtegebruik. Een soortgelijke transitie mag nu ingezet worden voor een meer natuurinclusieve landbouw, herstel van natuur en een gezondere leefomgeving met hierin een forse positie voor recreatie. Dit ontstijgt dus de vraag wie grondeigenaar is. Dat vraagt om multifunctioneel ruimtegebruik en een herijking van het maatschappelijk belang van ruimtelijke functies. Daarbij zou ook de maatschappelijke zeggenschap vergroot moeten worden. We betalen hier immers allemaal (belasting) voor en hebben er belang bij als medegebruikers, nu de zeggenschap nog.

Deze beweging is niet gebaat bij dwang op welke manier dan ook, maar juist bij gezamenlijkheid en wederzijds belang. In de Contourennotitie van de Nota Ruimte (2023) wordt 'de toenemende vraag naar recreatiemogelijkheden in het groen' ook expliciet genoemd. En dat dit betekent dat 'de landbouw haar rol kan pakken als leverancier van maatschappelijke diensten'. Kortom, hier ligt een 'opdracht' om zowel in het landelijk als stedelijk gebied tot nieuwe invullingen te komen van maatschappelijke diensten. Welke strategieën en instrumenten zijn hierbij mogelijk?

Strategieën voor het vergroten van zeggenschap en mensinclusiviteit

Introduceer recreatie als basisvoorwaarde in de ruimtelijke ordening en op alle publieke terreinen

Neem het 'right to roam', oftewel mensinclusiviteit, op als basisvoorwaarde in alle vormen van bestaand ruimtegebruik op publieke gronden (in eigendom van overheden). Dus gronden en wateren die in eigendom zijn van overheden, inclusief waterschappen. Bijvoorbeeld: zorg voor recreatieve mogelijkheden op waterschapsterreinen, bijvoorbeeld langs watergangen. Tenzij dit echt vanwege (water)veiligheid niet mogelijk is. Ga van 'nee, tenzij' naar 'ja, mits'.

Wanneer de grond is uitgegeven voor bijvoorbeeld landbouwkundig gebruik zorgen overheden dat er voorwaarden worden gesteld aan multifunctioneel ruimtegebruik, waar recreatie onderdeel van is. Dit kan bijvoorbeeld door hiervoor randvoorwaarden op te nemen in bestaande of nieuw op te stellen erfpachtconstructies. Dit geldt bijvoorbeeld voor gronden in de uiterwaarden die in eigendom zijn van Rijkswaterstaat. Dit geldt ook voor gemeentegronden die nu in gebruik zijn als bedrijventerreinen, sportveld, begraafplaats, etc.

Neem recreatieve ontsluiting standaard op in woningbouwplannen

Zorg ervoor dat in elk plan voor woningbouw de infrastructuur voor wandelen, fietsen en varen getoetst is aan de behoeften aan toegankelijkheid en beleving en neem dit dus mee in de (ruimtelijke) opgave.

Zorg als opdrachtgever in de publieke ruimte voor aanbestedingen waarin groenblauwe (recreatie)ruimte gewaardeerd is

Het gaat om het anders organiseren van aanbestedingen en subsidies, daarin moeten bureaus die met duurzame, groene en recreatieve concepten komen 'punten' kunnen scoren om winnend uit de bus te komen.

Stimuleer grondeigenaren met aantrekkelijke regelingen

Daar waar de overheid geen grondeigenaar is, is behoefte aan het stimuleren van grondeigenaren, zoals agrariërs en particuliere landgoedeigenaren. Dit stimuleren kan door de inzet van bestaande regelingen zoals die rondom Boerenlandpaden.

Ontwikkel nieuwe instrumenten

Verken de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke instrumenten, zoals maatschappelijke herverkaveling, waarbij maatschappelijke functies onderdeel worden van de ruimtelijke ordening en het gebruik van gronden. Tevens is er behoefte aan de ontwikkeling van nieuwe agrotouristische concepten waarbij agrariërs verdienmodellen gaan omarmen mede geënt op recreatieve invullingen en toegankelijkheid. Verken ook de mogelijkheid dat coöperaties dit kunnen regelen (zoals Land van Ons).

6. Organiseer een maatschappelijke beweging

- **Breng de burger in stelling.** Voldoende ruimte voor recreatie moet een maatschappelijk vraagstuk worden. Kies je als aspirant woningbezitter voor een wijk met of zonder groen? Burgers moeten erom gaan vragen bij hun lokale bestuurders. Er zijn al veel mooie initiatieven, maar er is nog veel meer mogelijk. Laat groepen burgers bijv. plannen indienen voor ommetjes.
- **Duwtjes van onderop.** In het realiseren van de missie van NLBuiten zijn top down én bottom up van belang. Dat laatste kan door gewoon van onder op te beginnen en te kijken waar de belangen liggen van grondeigenaren en verschillende partijen en hierop aan te sluiten. Succesfactor is om kleine stappen te zetten (duwtjes) en gewoon te beginnen, daarvan te leren en dan weer een volgende stap te zetten.
- **Practise what you preach.** Breng als overheid in de praktijk wat je belangrijk vindt. Dit kan in inrichting van (nieuwe en bestaande) overheidsgebouwen, gebruik van gronden, maar ook door te zorgen dat mensen op loop- en fietsafstand van hun werk wonen. Of door meer vergaderen in het groen.

Tot slot; het belang van een maatschappelijke beweging is ook vaak genoemd door experts en belangenorganisaties. Om de missie van NLBuiten te realiseren liggen er kansen op onderstaande onderwerpen:

- **Capacity building.** Zorg voor het werven en opleiden van vrijwilligers die in de gebiedsprocessen van bijv. de PPLG's gaan zitten. Om concrete onderwerpen aan te brengen in de gebiedsprocessen zijn lokale vrijwilligers erg waardevol vanwege de kennis die ze hebben van een gebied. Daarbij moet tijdens de gebiedsprocessen duidelijk worden gemaakt dat natuur, groenblauwe recreatieruimte en de infrastructuur een gemeenschappelijk belang is. Dit voorbeeld kan in heel Nederland worden gevolgd en opgeschaald. NLBuiten kan dit agenderen. Analoog hieraan, als je ervoor zorgt dat elk Nationaal Park in Nederland in zijn beleidsplan opneemt dat het zorgt voor verbinding naar de omliggende gebieden van het Nationaal Park, dan kom dit thema op de agenda van minimaal 100 gemeenten waar NP-en in liggen of aan grenzen.

3. Kernboodschappen voor rijk, provincie, gemeente en waterschap

In dit hoofdstuk staan de kernboodschappen voor overheden om de missie van NLBuiten te realiseren. Deze zijn vervolgens concreet gemaakt voor zowel het rijk, de provincies, de gemeenten als waterschappen.

3.1 Conclusies

- 1. Nationaal vrijetijdsbeleid.** Er is behoefte aan nationale vrijetijdsvisie, met uitwerkingen in beleidsplannen en financiering ten behoeve van een mensinclusieve, beleefbare, groenblauwe buitenruimte. Het gaat hier vooral om gemeente- en provincie overstijgende onderwerpen, zoals (financiering) van de route infrastructuur. Er is ook behoefte aan een nationaal bestuurlijk aanspreekpunt (bewindspersoon) en bijbehorend recreatieloket wat fungeert als kenniscentrum en beleidsafdeling die regie voert op de uitvoering.
- 2. Borging wettelijke taken.** Het scheppen van voorwaarden voor een optimale vrijetijdsbesteding is een grondwettelijke taak. Zorg voor de juridische borging van dit grondrecht door routenetwerken op te nemen in nationale wetgeving (Omgevingswet) en provinciale uitwerkingen (omgevingsverordeningen).
- 3. Investeer in meer ruimte voor recreatie.** We moeten allemaal zorgen dat de koek groter wordt. Dit kan door te werken aan meer natuurgebieden, meer groen bij woningbouwplannen en route infrastructuur in partnerships met particuliere grondeigenaren (o.a. boerenlandpaden). Elke investering in groene, beleefbare ruimte levert het 8 – 32voudige op aan maatschappelijke baten.
- 4. Mensinclusiviteit moet de basis zijn in alle ruimtelijke (plan)ontwikkelingen.** Neem recreatieve basisvoorwaarden mee in de optimale mix van alle functies in de ruimte, dus in alle plannen rondom natuur, woningbouw, landbouw en waterbeheer.
- 5. Recreatie opnemen in (groen)normering.** Geef binnen bestaande groennormeringen invulling aan recreatie (o.a. met route infrastructuur) en ontwikkel aanvullend nieuwe specifieke recreatieve normeringen. Denk aan een beweegnorm, een zwemwaternorm, en routenormen (standaardontsluiting bij een woning). Maar ook financiële normen, dus de kosten voor aanleg en onderhoud en beheer per hectare.
- 6. Een structureel recreatiebudget.** Zorg voor een structureel budget dat gebruikt wordt om de huidige recreatieve voorzieningen te behouden en beheren, maar ook om ruimte voor recreatie naar de toekomst te maken. Om dit structurele budget te realiseren, is op alle lagen van de overheid budget nodig en kunnen EU gelden en subsidies beter benut en toegankelijk gemaakt worden.

3.2 Boodschappen voor het Rijk

Zorg als Rijk voor:

- **Wettelijk**
 - Een bredere bekendheid dat wettelijk is vastgelegd dat landelijke routenetwerken van nationaal belang zijn.
- **Beleid**
 - Een nationaal vrijetijdsbeleid ten behoeve van een mensinclusieve, beleefbare groenblauwe buitenruimte.
 - Een loket recreatie wat fungeert als kenniscentrum en beleidsafdeling, de druk monitort, financiering verstrekt, koppelkansen verzilvert.
 - Een integrale gebiedsontwikkeling met een optimale mix van functies in de ruimte, inclusief natuur, wonen, infrastructuur, landbouw, sport, beweging, recreatie. Zo moet in de uitvoering van het NPLG ook de recreatieve kansen mee worden genomen.
- **Kaders**
 - Nieuwe recreatienormen of verweving van recreatie in bestaande normen. Denk aan 1) een beweegnorm en wat hiervoor ruimtelijk nodig is, 2) toevoegen van aantallen meters wandel- of fietspad per ha aan groennormen, 3) CROW richtlijnen maximale maaswijdte of 4) voor elke x aantal km een overgang naar het buitengebied op een nieuwe rondweg.
 - Een betere balans tussen recreatie en natuur door verspreiding van bezoekers in de natuur d.m.v. promotie en recreatiezoning.
- **Financieel**
 - Structureel budget voor beheer, inrichting en onderhoud van routenetwerken en infrastructuur voor wandelen, fietsen en varen.
 - Een ophoging van het Subsiestelsel Natuur en Landschap met een recreatiebudget.
 - Investerings in een aantrekkelijk en beleefbaar landschap.

- Een landelijk dataplatform over de staat van de bestemming Nederland, dit geeft inzicht in de brede welvaart van Nederland.
- Het beter benutten van EU gelden door subsidies toegankelijker te maken voor recreatieve ontwikkelingen.

NLBuiten biedt:

- Beheer en doorontwikkeling van een hoogwaardig en beleefbaar landelijk netwerk van Lange-afstand-wandelpaden/Streekpaden en Langeafstand Fietsroutes met grote inzet van vrijwilligers.
- Het beschikbaar maken van terreinen voor recreatie als wettelijke taak van Staatsbosbeheer.
- Brede welvaart en geluk.
- Een netwerk van verschillende stakeholders.
- Klompenpaden.
- Collectief natuurinclusief.
- Kennis en inzicht in barrièrewerking en oplossingsmogelijkheden.

Het is waardevol omdat:

- Recreatie en sport een preventief gezondheidsmiddel zijn.
- Dat een toename in geld voor recreatie niet perse betekent dat er ook meer gerecreëerd wordt, maar dat er ook meer ruimte wordt gerecreëerd.

Kijk naar inspirerende voorbeelden zoals:

- Besluit kwaliteit Leefomgeving (Bkl): in omgevingsplan rekening houden met landelijk fiets- en wandelnetwerken
- Het belang van de instandhouding van Langeafstand Fietsroutes en wandelroutes verankerd in de Omgevingswet (Bkl)
- Bewegvriendelijke omgevingsscan van Kenniscentrum sport en bewegen
- Advies NL Sportraad
- Landelijk netwerk wandelen en fietsen opgenomen in NOVI als nationaal belang.
- Referentieprojecten “weg met barrières” (wandelnet).

3.3 Boodschappen voor de provincies en gemeenten

Zorg als provincies/gemeenten voor:

- **Wettelijk**
 - Borging van regionale en landelijke routenetwerken in provinciale omgevingsverordening.
- **Beleid**
 - Een vertaling van artikel 21 van de Grondwet in toetsbaar beleid.
 - Integrale gebiedsontwikkeling met optimale mix van alle functies in de ruimte, inclusief natuur, wonen, infrastructuur, landbouw, sport, beweging, recreatie.
 - Een plek voor recreatie in provinciaal beleid: de provinciale omgevingsvisie, provinciale omgevingsverordening en provinciale programma's, met name landelijk gebied.
 - Het meenemen van recreatieve kansen in het landelijk gebied met de uitvoering van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied.
 - Ontwikkeling van een 'groen groeit mee' programma inclusief recreatie.
 - Een verzoek om openstelling op alle publieke terreinen voor recreanten. (Met alle publieke terreinen worden niet alleen recreatiezones bedoeld maar ook bijvoorbeeld bedrijventerreinen).
 - Een berekening van het tekort aan groenblauwe recreatieruimte.
 - Flexibiliteit in ruimtelijke- en streek plannen, recreatie past vaak prima op een bestemming als er slim mee omgegaan wordt.
- **Kaders**
 - Actief gebruik van een groennorm, bijvoorbeeld gekoppeld aan stedelijke ontwikkeling.
 - Een basiskwaliteit natuur in landelijk en stedelijk gebied i.c.m. recreatieve structuren.

- Kwalitatief groen wat recreatief aantrekkelijk is.
- Burgerparticipatie en recreantparticipatie met het ontwikkelen van plannen.
- **Financieel**
 - Een verzoek om geld te reserveren voor de recreatieve invulling van het Natuurnetwerk Nederland en groenblauwe dooradering.
 - Structurele budgetten voor beheer, inrichting en onderhoud. Vergroten voorzieningen, bijdrage subsidiestelsel natuur en landschap.
 - Een budget voor het voorkomen/slechten barrières door provinciale infrastructuur.
 - Investerings in een groen en beleefbaar landschap.
 - Investeer in de kracht van lokale gemeenschappen voor aanleg en beheer van groene recreatieve ruimte.

NLBuiten biedt:

- Een bijdrage aan de (provinciale) doelen rondom gezondheid, economie, stikstofreductie, klimaatadaptatie, verdienmodel voor agrariërs.
- Samenwerking/hulp bij de integrale ontwikkeling van ruimte.
- Klompenpaden.
- Groene bedrijventerreinen en ommetjes dichtbij.
- Waarden in het kader van gezondheid, vestigingsklimaat, toerisme, etc.

Dit moet gebeuren omdat/het is waardevol omdat:

- In de grondwet staat dat de overheid 'voorwaarden schept voor ontplooiing en vrijetijdsbesteding'.
- Regio's met aandacht voor groen en blauw ook vitale regio's zijn.
- Recreatie regio's gezondheid, geluk en welvaart brengt.
- Investerings in groene ruimte het 8-32voudige oplevert, zo levert het een enorme besparing op de toenemende zorgkosten op.

Kijk naar inspirerende voorbeelden zoals:

- Het Utrechtse initiatief 'Groen groeit mee'.
- Beweegvriendelijk Zuid-Holland, inclusief subsidieregeling.
- Buitenkansen, Provincie Gelderland en gemeente Apeldoorn, gemaakt door Urhahn.
- 100.000 groene vrijwilligers onderhouden natuur, landschap en wandelpaden.
- Provincie Utrecht. De Provinciale omgevingsverordening schrijft voor dat: 'groen evenwichtig moet meegroeien met de woningbouw'.

3.4 Boodschappen voor de waterschappen

Zorg als waterschappen voor:

- **Wettelijk**
 - Invulling van de wettelijke taak omtrent recreatie. In artikel 2.1, lid c, van de Waterwet staat dat de toepassing van de wet gericht is op 'vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen'. In de toelichting wordt 'recreatie' expliciet genoemd, maar vraagt om meer prioriteit in de uitwerking, ook in relatie tot de nieuwe Omgevingswet (Waterschapsverordening i.p.v. voorheen de 'Keur').
 - Vaarwegbeheer is een wettelijke taak die van serieus belang is.
 - Recreatie moet worden geborgd als deel van de portefeuille van een dagelijks bestuurslid.
- **Beleid**
 - Een volwaardige recreatieparagraaf in het waterbeheerplan. Hierin zijn ambities en activiteiten op het gebied van water- en natuurbeleving opgenomen.
 - Specifiek beleid gericht op recreatie, bijvoorbeeld op zwemwater.
- **Financieel**
 - Een budget waarin recreatie en waterbeleving meegenomen worden.

We bieden:

- Een bijdragen aan het verkleinen van de afstand tussen de burger en het waterschap. De waterschapslasten gaan de komende tijd (fors) stijgen en de afstand tussen de burger en het waterschap is blijvend groot. Daar zit ongemak, waarvoor recreatie ten dele een oplossing biedt. De waterwereld is een vrij technische, functionele wereld, waar communicatie met burgers niet makkelijk loopt. Wij kunnen 'waterbewustzijn' bieden en 'waterbeleving'. Dit zorgt voor draagvlak onder burgers voor het werk dat waterschappen doen en de rekening die ze daarvoor vragen.

Wat is hiervoor nodig/het is waardevol omdat:

- Met een dagelijks bestuurslid moet besproken worden of diegene het dossier recreatie op zich wil nemen. Hierdoor kan recreatie intern geborgd worden.
- Het kader Richtlijnen Waterschappen 2027 moeten strenger. De richtlijnen moeten zich meer focussen op de uitvoering, schoon zwemwater. De bron moet aangepakt worden i.p.v. dat provincies een bordje 'verboden zwemmen' neerzet.
- De belastingen van de waterschappen gaan omhoog maar burgers krijgen hier recreatief niks voor terug. Er moet meer medegebruik van de waterschapsterreinen komen voor de burgers.

Kijk naar inspirerende voorbeelden zoals:

- Het waterbeheerprogramma 2022-2027 van Waterschap Vechtstromen: bevat een mooi hoofdstuk over 'Beleven van water' met ruimhartig beleid ten aanzien van openstelling van wateren en oevers en initiatieven voor het gebruik daarvan door recreanten en hun belangenorganisaties
- Wandelnet - Langs water lopen: Een propositie voor een structurele rol van waterschappen voor een toegankelijker landschap
- Wandelnet - De kracht van wandelen: 6 punten voor wandelen in waterschappen.

Colofon

NLBuiten is een coalitie van 15 toonaangevende organisaties van terreinbeheerders, grondgebruikers en de recreatie- en sportsector die elkaar hebben gevonden in de missie om het tekort aan recreatieruimte op te lossen, het landelijk gebied te ontsluiten en de drukte in natuurgebieden te verminderen, in de wetenschap dat landschap en recreatie elkaar kunnen versterken.

NLBuiten zijn: ANWB, Federatie Particulier Grondbezit, HISWA-RECRON, IVN Natuureducatie, LandschappenNL, Natuurmonumenten, Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen, Nederlandse Jagersvereniging, Netwerk Waterrecreatie, NOC*NSF, Overlegorgaan Samenwerkingsverbanden Openluchtrecreatie, Sportvisserij Nederland, Staatsbosbeheer, Stichting Wandelnet, Vereniging van Rentmeesters.

Datum publicatie: 26 september 2024

Bijlagen

Bijlage 1: Gesprekspartners

Ankie van Dijk – Stichting Wandelnet

Frank Hart – Stichting Wandelnet

Guus Verhorst – Staatsbosbeheer

Kees Terwisscha van Scheltinga – ANWB

Paul Makken - ANWB

Marleen Maarleveld – Waterrecreatie Nederland

Wim Voogt – OKRA (landschapsarchitectuur)

Zef Hemel – Hoogleraar Planologie RUG en TU Delft

Henk Vrieling – Vrijwilliger Stichting Wandelnet en belangenbehartiger water(schappen)

Liza Leusink – Bureau Duwtje (gedragsbureau)

Harry Boeschoten – Ambassadeur groene gebiedsontwikkeling (Staatsbosbeheer)

Bijlage 2: Literatuur

- ⁱ Vlaanderen (2022), Handboek voor planning, inrichting en beheer van groenblauwe ruimtes als bouwsteen van gezonde en veerkrachtige leefomgevingen
- ⁱⁱ Davdand, P., Nieuwenhuijsen, M.J., Esnaola, M., Forn, J., Basagaña, X., Alvarez-Pedrerol, M., Rivas, I., LópezVicente, M., De Castro Pascual, M., Su, J., Jerrett, M., Querol, X., Sunyer, J., 2015. Green spaces and cognitive development in children. Proceedings of the National Academy of Sciences 112 (26) 7937-7942. DOI: 10.1073/pnas.1503402112
- ⁱⁱⁱ Michelle de Roo (september 2011) The Green City Guidelines
- ^{iv} Beute, F., Andreucci, M.B., Lammel, A., et al., 2020. Types and characteristics of urban and peri-urban green spaces having an impact on human mental health and wellbeing. A report of the EKLIPSE Expert Working Group on Biodiversity and Mental Health to provide useful insights for the conservation, planning, design, and management of urban green and blue infrastructures. Draft. https://eklipse.eu/wp-content/uploads/website_db/Calls/CfReview/CfR_Health_green_2020.pdf
- ^v ABN AMRO (januari 2024) Natuurlijk Genieten, https://www.abnamro.nl/nl/media/rapport-natuurlijk-genieten-januari-2024_tcm16-218404.pdf
- ^{vi} WUR (geen datum), <https://www.wur.nl/nl/dossiers/dossier/effect-van-natuur-op-gezondheid.htm>

- ^{vii} Investeringsagenda Agenda Natuurinclusief, 2024 (In concept).
- ^{viii} WUR, Groen Kennisnet en De Groene Stad (2022), Groen: meer dan mooi en gezond
- ^{ix} In het ANWB-rapport Meer ruimte voor recreatie. Verkenning van het nationaal toekomstig recreatietekort (2023)
- ^x Harry Boeschoten. Tijdens presentatie op symposium 'sportief verbinden', georganiseerd door NOC-NSF.
- ^{xi} Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (september 2023), Contourennotitie Nota Ruimte, <https://open.overheid.nl/documenten/2eb6c26d-2f62-4521-9c4f-b45358d43206/file>
- ^{xii} Harry Boeschoten, voormalig programmadirecteur Groene Metropoolregio Amsterdam
- ^{xiii} CBS (2021), Economisch belang van recreatie in de natuur neemt toe, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/22/economisch-belang-van-recreatie-in-de-natuur-neemt-toe>
- ^{xiv} Michaël Niewold, RTL Nieuws (z.d.), <https://www.rtl.nl/economie/artikel/4393056/toerisme-bijna-net-zo-belangrijk-voor-de-bv-nederland-als-de-bouw>
- ^{xv} SWECO (2024). Praktische verkenning naar een nationale,
- ^{xvi} Onderzoek naar de ruimtelijke en financiële impact van buitenstedelijk groen (2023). Bureau Flux en Bureau Buiten. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D11920>